

ART

La Moreneta com mai l'havíeu vist

Montserrat repassa mil anys d'història del monestir en una exposició amb peces inèdites

SÍLVIA MARIMON MOLAS
MONTSERRAT

Des del segle XIV, així està documentat, els pelegrins sempre havien vist la marededeu de Montserrat amb vestit. Però el 1936, amb l'esclat de la Guerra Civil, va fer un canvi d'imatge dràstic. Els monjos van amagar i tapiar la figura original al claustre romànic del monestir i la roba va desaparèixer. Amb tot, els conflictes polítics no van ser decisius: "Després de la Guerra Civil es va decidir revalorar el Romànic i exposar totes les imatges tal com són, de manera que es van eliminar tots els elements decoratius que es consideraven superflus", explica el director del Museu de Montserrat, Xavier Caballé.

"Aquesta marededeu vestida tal com anava fa 88 anys és potser una de les imatges més impactants que s'endurà el visitant", assegura Marc Sureda, comissari de l'exposició *Montserrat, mil anys d'art i d'història*, muntada amb diferents peces a propòsit del mil·lenari del monestir. El títol de la mostra ret homenatge al llibre que va escriure Josep de Calassanç Laplana, antic director del Museu de Montserrat. Hi ha pocs objectes d'abans del segle XIX, perquè el 1812, amb la Guerra del Francès, una bona part del tresor artístic del monestir es va esfumar. Fins i tot va desaparèixer l'arxiu, perquè els militars francesos el van fer servir com a combustible.

El tresor del Llibre Vermell

Una de les poques coses que es van salvar dels estralls que van causar les tropes franceses va ser el meravellós Llibre Vermell de Montserrat, que s'exhibeix a l'exposició i que es pot veure molt de tant en tant. De fet, l'última vegada que va sortir de la biblioteca va ser el 1995. Escrit a finals del segle XIV com a guia, conté miniatures, una crònica de miracles, un tractat sobre la confessió i deu cants en llatí, occità i català.

El Llibre Vermell no és l'únic objecte que ha sortit de les habitacions del monestir tancades al públic. Tot just a l'entrada de l'exposició hi ha dues estàtues de fusta espectaculars. Una representa sant Benet de Núrsia (480-547), considerat el pare del monaquisme occidental i autor de la regla de sant Benet. L'altre és l'abat Oliba (971-1046) que, com a abat de Ripoll, el 1022 va reclamar a la cort comtal de Barcelona les es-

glésies de Montserrat i li van donar la raó. Aquestes escultures normalment són al claustre. "És la primera i l'última vegada que les veureu", assegura Caballé. Cadascuna pesa més de 200 quilos: transportar-les ha estat una autèntica odissea. Són obra de Margarida Sans Jordi (1911-2006) i formen part d'un conjunt del claustre, amb obres d'altres artistes, que explica la història del monestir, "de manera molt marcada pels monjos màrtirs de la Guerra Civil", diu Caballé.

Una donació del 1027 diu que al monestir ja s'hi cantaven misses. Hi devien haver llibres litúrgics que els monjos es van endur des de Ripoll, però no n'ha sobreviscut cap.

A l'exposició se'n mostra un del 1150 que es conserva a Montserrat, però que és d'Andorra: el sacramentari de Sant Romà de les Bones. Molts dels quadres que es poden veure al museu mostren que el monestir, a l'Edat Mitjana, ja era molt conegut a tot Europa i força valorat per reis i nobles. "Molts hi van tenir cambres, com Joan I (1387-1396), que hi va fer col·locar llars de foc", detalla Sureda.

Malgrat que la llegenda assegura que la Moreneta és una troballa miraculosa que es va fer al segle IX, la veritat és que és una talla romànica que segurament va sortir dels tallers de Ripoll. El rostre de la patrona de Catalunya es va anar enfos-

Hostes "Molts reis van tenir cambra a Montserrat", diu Marc Sureda

quint i va arribar un moment que es va creure que sempre havia estat negra. "Des dels segles XV o XVI, quan es restaurava ja es pintava de negre perquè es creia que així era originalment", afirma Sureda al davant d'una rèplica de la Moreneta que es va exhibir al monestir durant la Guerra Civil.

Una comunitat dividida

El monestir de Montserrat té una història de mil anys i fins i tot va sobreviure a les desamortitzacions de Mendizábal del 1836, però no ha pogut aïllar-se dels conflictes polítics. Des del segle XV, al llarg de tres segles, la comunitat va estar dividida. El conflicte va esclatar amb l'arriba-

01. La marededeu de Montserrat amb vestit, tal com es pot veure a l'exposició del Museu de Montserrat. 02. El Llibre Vermell de Montserrat. 03. Una sala de la mostra. MAR MARTÍ / ACN

da dels monjos de Sant Benet de Valladolid i la submissió, imposada per Ferran el Catòlic, a l'abadia castellana. Els monjos val-lisoletans no parlaven català i defensaven una vida monàstica més austera, la clausura perpètua amb separació estricta dels laics i l'abolició del càrrec d'abat en benefici de priors elegits per tres anys. "L'arribada dels monjos de Valladolid també va tenir coses positives, com l'abat García Jiménez de Cisneros, que va impulsar la impremta a Montserrat el 1499. Va ser una de les primeres impremtes que hi va haver a Europa", afirma Sureda, mentre mostra l'*Exercitatorium vitae spiritualis* imprès el 13 de novembre del 1500.

L'exposició mostra més peces, com ara una còpia (l'original es troba al Museu del Prado) del quadre *Sant Benet amb dos àngels*, del monjo Juan Andrés Ricci (1600-1681), i *Jesús entre els doctors de la Llei*, d'Antoni Viladomat (1678-1755). La història arriba fins a l'actualitat i no s'oblida ni de l'exili de l'abat Aureli M. Escarré (1908-1968), que va haver de marxar durant la dictadura per defensar la cultura catalana, ni de la tancada d'intel·lectuals del desembre del 1970. ■

02

03